

VOLEYBOL SPORT TURINING KELIB CHIQISH TARIXI

Muqimova Muqaddam Salimjon qizi*Qashqadaryo viloyati oliy ta'lim fan va innovatsiyalar**boshqarmasi muborak tumani Politexnikumi**"Jismoniy tarbiya" fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada voleybol sport turining kelib chiqish tarixi, uning rivojlanish bosqichlari va jahon miqyosida ommalashishi haqida ma'lumot beriladi. Voleybol XIX asr oxirida AQShda paydo bo'lib, qisqa vaqt ichida xalqaro sport turiga aylangan. Maqolada ushbu sport o'yinining yaratilishi, dastlabki qoidalari hamda rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan omillar tahlil qilinadi. Shuningdek, voleybolning Olimpiya o'yinlaridagi o'rnini va bugungi kunda jahon sportidagi ahamiyati ham yoritiladi.

Kalit so'zlar: voleybol, sport tarixi, kelib chiqish, rivojlanish, xalqaro sport, qoidalar, Olimpiya o'yinlari, jahon sporti.

Voleybol bugungi kunda dunyo bo'ylab keng ommalashgan sport turlaridan biri hisoblanadi. Ushbu sport turi o'zining harakatchanligi, jamoaviy o'yin tamoyillari va dinamikasi bilan millionlab kishilarni o'ziga jalb qilgan. Voleybolning tarixi XIX asr oxiriga borib taqaladi va u dastlab AQShda paydo bo'lgan. O'zining oddiy qoidalari va qiziqarli o'yin uslubi tufayli voleybol tez orada xalqaro maydonga chiqdi hamda turli musobaqalar va Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritildi.

Mazkur maqolada voleybol sport turining paydo bo'lishi, rivojlanish tarixi va bugungi kundagi ahamiyati haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, uning xalqaro miqyosdagi o'rnini va nufuzli musobaqalar orqali qanday rivojlanganligi yoritiladi.

1913 yilga kelib Osiyo qit'asida voleybolning rivojlanishi ta'minlandi, chunki o'sha yili o'yin Manilada tashkil etilgan birinchi uzoq Sharq o'yinlari dasturiga kiritilgan edi. Shuni ta'kidlash kerakki, uzoq vaqt davomida Osiyoda voleybol "jigarrang" qoidalarga muvofiq o'ynagan, bu boshqa narsalar qatorida 16 o'yinchidan foydalangan (o'yinlarda ko'proq ishtirok etish uchun). Qo'shma Shtatlarda voleybolning o'sishining ko'rsatkichi 1916 yilda Spalding voleybol qo'llanmasida chop etilgan va Robert C. Kubbon tomonidan yozilgan maqolada keltirilgan. Ushbu maqolada Kubbon o'yinchilar soni jami 200,000 kishiga quyidagi tarzda bo'linishini taxmin qildi: YMCADA (o'g'il bolalar, yigitlar va keksa erkaklar) 70,000, YVCADA (qizlar va ayollar) 50,000, maktablarda (o'g'il bolalar va qizlar) 25,000 va kollejlarda (yosh erkaklar) 10,000. 1916 yilda YMCA kuchli milliy kollej Atletik Assotsiatsiyasini (NCAA) o'z qoidalari va bir qator maqolalarini nashr etishga undashga muvaffaq bo'ldi va bu kollejning yosh talabalari orasida voleybolning tez

o'sishiga hissa qo'shdi. 1918 yilda har bir jamoaga to'g'ri keladigan o'yinchilar soni oltitaga cheklangan va 1922 yilda to'p bilan vakolatli aloqalarning maksimal soni uchtaga belgilangan. 1930-yillarning boshlariga qadar voleybol aksariyat hollarda bo'sh vaqt va dam olish o'yini bo'lgan va faqat bir nechta xalqaro tadbirlar va musobaqalar bo'lgan. Dunyoning turli burchaklarida turli xil o'yin qoidalari mavjud edi; ammo, milliy chempionatlar ko'plab mamlakatlarda o'tkazildi (masalan, o'yin darajasi ajoyib standartga yetgan Sharqiy Evropada). Shunday qilib, voleybol tobora yuqori jismoniy va texnik ko'rsatkichlarga ega raqobatbardosh sport turiga aylandi.

Voleybolning kelib chiqishi va rivojlanish tarixi. Voleybol sport turi 1895-yilda AQShning Massachusetts shtatidagi Xolyok shahrida jismoniy tarbiya o'qituvchisi Uilyam G. Morgan tomonidan yaratilgan. Morgan bu o'yinni basketbol, beysbol, tennis va gandbol elementlarini o'z ichiga olgan holda ishlab chiqdi va uni dastlab "mintonette" deb atadi. Keyinchalik, o'yin davomida to'pning havoda uzoq ushlanib turishi sababli unga "voleybol" nomi berildi.

1900-yillarning boshlarida voleybol tez sur'atlar bilan rivojlanib, AQShdan tashqariga ham tarqala boshladi. 1916-yilda Filippinda voleybolning yangi usullari, jumladan, birinchi marta hujum zarbalari qo'llanila boshlandi. 1947-yilda esa xalqaro voleybol federatsiyasi (Fédération Internationale de Volleyball — FIVB) tashkil etildi va bu sport turining yanada keng rivojlanishiga turtki bo'ldi.

Voleybol qoidalarining evolyutsiyasi. Dastlabki voleybol o'yinida aniq qoidalar mavjud emas edi. O'yinchilar soni cheklanmagan, to'pni maydonning istalgan joyidan o'tkazish mumkin bo'lgan. 1897-yilda voleybol qoidalarining ilk rasmiysi versiyasi chop etildi. Keyinchalik, o'yin takomillashib borib, zamonaviy qoidalarga ega bo'ldi:

Jamoa tarkibida 6 nafar o'yinchi bo'lishi,

1. Har bir jamoa to'pni maydon ichida 3 martadan ortiq tegizmasligi,
 1. O'yin 25 ochkodan iborat setlar shaklida o'tkazilishi,
- Hujum, blok va libero kabi yangi taktika va rollarning joriy etilishi.

Olimpiya o'yinlarida voleybol. Voleybol 1964-yildan boshlab rasmiy ravishda Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan. Birinchi Olimpiya chempionlari erkaklar o'rtasida SSSR, ayollar o'rtasida esa Yaponiya terma jamoalari bo'lishgan. Hozirgi kunda Olimpiya o'yinlarida voleybol dunyoning eng kuchli jamoalarini birlashtiruvchi nufuzli musobaqalardan biri hisoblanadi.

Hozirgi kunda voleybolning rivojlanishi. Bugungi kunda voleybol dunyoning turli mamlakatlarida keng tarqalgan va professional darajada o'ynalmoqda. Shuningdek, plyaj voleyboli kabi variantlar ham ommalashib, turli xalqaro turnirlar, jumladan, Jahon chempionati va Millatlar ligasi kabi musobaqalar muntazam o'tkazilib kelinmoqda.

Voleybol nafaqat professional sport turi, balki maktab, universitet va havaskor darajada ham juda ommabop hisoblanadi. Bu sport turi jismoniy faollikni oshirish,

jamoaviy ishchanlikni rivojlantirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Voleybol sport turi XIX asr oxirida AQShda yaratilgan bo'lib, qisqa vaqt ichida dunyo miqyosida keng tarqaldi. Dastlab oddiy jismoniy mashg'ulot sifatida ishlab chiqilgan ushbu o'yin vaqt o'tishi bilan aniq qoidalarga ega bo'lgan professional sport turiga aylandi. Voleybolning rivojlanishida xalqaro musobaqalar, xususan, Olimpiya o'yinlari muhim rol o'ynadi.

Bugungi kunda voleybol dunyoning ko'plab mamlakatlarida mashhur bo'lib, professional va havaskor jamoalar tomonidan o'ynaladi. U nafaqat sport sifatida, balki inson salomatligini mustahkamlash va jamoaviylikni rivojlantirish vositasi sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada voleybolning kelib chiqishi, rivojlanish tarixi va hozirgi kundagi ahamiyati yoritildi. Voleybolning global darajadagi o'sishi uning sport olamidagi o'rnini yanada mustahkamlaydi va kelajakda yanada ko'proq insonlarni jalb qilishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kraus, Hillary (August 25, 2001). "Volleyball serves up new rules". Spokesman=Review. (Spokane, Washington). p. C7.
2. Bosak, Chris (April 4, 2003). "Rule changes everyone will recognize". The Hour. (Norwalk, Connecticut). p. E1.
3. Chandler, Rob (May 14, 2003). "H.S. volleyball makes big changes". Arlington Times. (Washington). p. B2.
4. Derrick, Chris (September 4, 2003). "Ready or not, rally scoring has arrived". Spokesman-Review. (Spokane, Washington). p. C1.